

Innováció

Egyre gyakrabban visszhangzó fogalom gazdaságunkban, társadalmi életünkben, mindennapi beszélgetéseink során: innováció. Csupán divatos kifejezés, vagy valódi, az objektív fejlődés tartalmi mozzanataira reagáló fogalom? Volt az utóbbi évtizedekben néhány hasonló slágerkifejezés, kezdve a tudományos-technikai forradalomtól, a gazdasági mechanizmuson, a struktúraváltáson át, az információ-robbanásig, vagy a hatékonyság-minőség jelszaváig. De vajon mit takar ez a sokak számára érthetetlen szó? Vagy nem is olyan új az innováció fogalma? Hát bizony egyáltalán nem az. Immár 69 éve, hogy Schumpeter amerikai tudós könyvet szentelt az innováció fogalmának, mely napjainkban reneszánszát éli, s éppen nem véletlenül. Használják világ-szerte a gazdaság megújulási folyamatainak jelölésére, a technikai-technológiai fejlődés jellemzésére, az új ötletek, gondolatok megjelenésére, de *érvenysége mindinkább tágabb horizontokat vet* — kiterjeszhető a gazdasági szférán kívülrre, s tán legmarkánsabban a társadalmi innovációval kapcsolatos gondolatok fejezik ki e fogalom tartalmának komplexitását.

Miről is van szó tulajdonképpen? Közhangként emlegetjük, hogy az új tudományos eredmények gyors sorjázása, a technikai-technológiai berendezések

sebes amortizációja, a világméretű munkamegosztás egy sereg új kérdést, problémát vet föl. Ennek egyre inkább központi kérdése, hogy *egy-egy ország gazdasága mennyire nyitott az útra, a kutatás-fejlesztés-termelés-értékesítés fogaskerék-rendszere mennyire olajozottan és lendületesen működik*, minden léncszem tartalmazza-e azokat a készségeket, képességeket, tudományos ismereteket és nem utolsósorban emberi-közösségi értékeket, amelyek összehangolt működésével minél rövidebb úton és csekélyebb idő alatt juthat be a termelésbe, a gazdasági élet szférájába, a mindennapokba egy-egy új tudományos siker, kutatási eredmény. Hiba lenne azonban az innovációt leszűkíteni, nemhogy egy-egy gazdasági egységre, de még egy ország gazdaságára is. Az innováció *hajtóereje ugyanis a társadalmi szükségletek gyors és gazdaságos kielégítése*. Nem kell különösebb magyarázat ahhoz, hogy a társadalom nyitottsága, minden újjal szembeni érzékenysége, adaptálóképessége, azaz innovációs készsége döntően befolyásolja a gazdasági célú innovációs sikereket. Azt is bebizonyították filozófusok, szociológusok, közgazdászok, hogy a politika, az életmód, az életvitel, az érdekeltiségi viszonyok, az egyén általános és szakmai műveltsége, az ország oktatási rendszere, a társadalom egész inspiratív légköre hatást gyakorol az egyéni és közösségi vállalkozói magatartásra, áttételesen a társadalom teljes innovációs képességére.

A szocialista társadalmakban alapvető szempont, hogy a gazdaság megújulási folyamataiban, annak irányában, ütemében, folytonosságában és eredményességében *kiemelkedő jelentősége van a társadalmi tényezőknek*. Annak ugyanis, amit Vámos Tibor akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia az évi kongresszusának nyitó előadásában állapított meg, hogy a magyar gazdaság most a *minőségi változások küszöbén áll, s ennek társadalmi mozgatórugói vannak*. Vámos Tibor így fogalmazott: *„...számunkra a minőségi fejlődés az egyetlen járható út”*. Az ő tételét igazolják a most induló öt éves tervre meghatározott középtávú tudományos és kutatási programok. A 13 társadalomtudományi tématerv a következő: *A politikai rendszer, a szocialista demokratizmus fejlesztése; Társadalmi fejlődésünk nemzetközi kibontakozások rendszeré-*

ben; A gazdaságpolitika fejlesztésének további feladatai; A szocialista vállalkozás elmélete és gyakorlata; Az innovációs és modernizálási törekvések; A közgazdasági továbbfejlesztése; A társadalmi rétegződés-tudat, életmód; A köznevelés problematikája; Egységes szocialista politikai elmélet; A lakásproblémák komplex elemzése; Az ifjúság komplex vizsgálata; Az öregség komplex vizsgálata; A természet és környezet védelme.

Ezekből a témákból két dolog első pillantásra kiderül. Egyrészt, hogy tudományos életünk, hazai kutatóbázisunk és a társadalom igénye-szükséglete nagyjából találkozik, s minden problémakör középpontjában az ember áll, mintegy igazolva, hogy e folyamatok társadalmiságának kulcsmozzanata kizárólag az emberi cselekvés. Nem véletlenül esik annyi szó mostanában az emberi tényezőről, a személyiség kibontakoztatásának folyamatairól és lehetőségeiről, a gazdaságban cselekvő ember tevékenységének társadalmi meghatározottságáról, értékek és kulturális tényezők összehatásáról. A másik figyelemre méltó mozzanata ennek az élet- és tudományigényre épülő programnak, hogy az *innovációnak szűkebb és tágabb értelmezését is jelenti*. Szűkebbet a gazdasági szférára, tágabbat a társadalom minden egyes területére, a politikai rendszer mobilitásától az oktatás változó korunkhoz igazításán át a korosztályok speciális problematikájáig.

Az innovációs inga az üzemekről a kutatóhelyekig lengő — és visszaúttja során a valóság sok szegmentjét súrolja. Középpontjában, ívében és egész súrolt területében mindig társadalmi-emberi viszonylatokat érint. Nem véletlen hát, hogy mind többet hangsúlyozzák; alapja, sikerének sarlköve, a haladás központi tényezője a szocializmusban az innovatív ember. A Magyar Tudomány néhány hónappal ezelőtt egész lapszámot szentelt az innováció problematikájának. Többek között egy *interjúrosorozatot közölt*, ahol tudósok, elméleti szakemberek, gyakorlati kutatók mondtak véleményt sokszemközt az alkotás, újítás, korszerűsítés összefoglaló fogalmáról, ennek pszichológiai, szociológiai, közgazdaságtani aspektusairól. Egyben mindannyian egyetértettek: az innováció napjainkban a társadalmi, gazdasági fejlődés kulcskérdése.

Érdemes idézni néhány gondolatot a véleményekből.

Kúdas Kálmán, a műszaki tudományok doktora, nyugalmazott egyetemi tanár úgy véli, hogy „Az innováció egy kreatív gondolat tárgyasulásként megjelenő, általában nagy hatékonyságú új termék, új technológia, vagy új szervezési eljárás, amelyet a társadalmi gyakorlat befogad... A piaci kapcsolatokon alapuló anyagi érdekeltiség szerepe viszont még gyenge... Ez a fő oka annak, hogy az innovációs periódus nálunk meghaladja a tíz évet, ami többszöröse a nyugat-európainak, még inkább a Japánban levőnek...”

Pataki Ferenc, a neveléstudományok kandidátusa, az MTA Pszichológiai Intézetének igazgatója: „...A közvetlen mikrokörnyezet hatása igen erős, és nálunk sajnos rendszerint kedvezőtlen. A munkahelyi kollektívák többnyire egyenlősítő elvűek, konfliktustűrő képességük gyenge, következőképpen erős a „középszerű-orientáció”. Így az újító elveszti szociális támaszát és gyakorlati bogarassá, különccé, sőt rögeszméssé válik, „kiszorul” az intézményes formák és mechanizmusok keretei közül, és „nehéz ember” lesz belőle. Ha viszont sem az uralkodó társadalmi értékrend, sem pedig az anyai ösztönzés nem teszi kellőképpen kifizetőddé az innovációt, ez behatárolja az innovációra irányuló nevelés lehetőségét is. Nem lehet hatékony az innovatív személyiség nevelése, ha a társadalom nem tart igényt az innovációra, ha nem működik benne innovációs kényszer — és pedig mind az egyén, mind a társadalom szintjén.”

Almási Miklós, a filozófiai tudományok doktora, egyetemi tanár: „A kultúrában, különösen pedig a művészetben — bizonyos megszorításokkal — éppen úgy beszélhetünk innovációról, mint a tudományban vagy a gazdaságban. Van azonban egy alapvető különbség köztük. A műszaki és a gazdasági életben az egymást követő újítások értékben egymásra épülnek. A létrejött innováció a korábbi eredményeket felülmúlja. Az új, bizonyos értelemben tagadja a régét. A kultúrában viszont nincs ilyen egymásra épülő értékhierarchia. Michelangelót nem mülják felül az expresszionisták, Beethovent nem cáfolja Bartók. A stílus, a látásmód és a technikák megújulása a művészetben nem úgy megy végbe, hogy a korábbi érték megszűnik... Az ipari, majd a tudományos technikai forradalom eredményeként állandósuló innovációs hatására az új iránti fogékonyság áthatja a mindennapi életet. Jól mutatja ezt, hogy a divatok hullámlása egyre gyorsul. Az újításra való törekvés fokozatosan civilizációnk kulturális tradíciójává lett.” Birman Erzsébet, a Magyar Nemzeti Bank Innovációs Alapjának igazgatója: „...A műszaki fejlesztés csak akkor válik ténylegesen innovációvá, ha a piacon ér el sikert. A piacon viszont éppen az abszolút értelemben vett újdonságokkal lehet igazán versenyképesen megjelenni...”

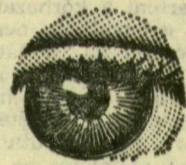
Véleményem szerint a relatív műszaki fejlesztés — bármennyire hasznos és nélkülözhetetlen — nem azonos az innovációval. Az innováció olyan új termékeket és technológiákat biztosító műszaki fejlesztés, amelyekkel a piacon versenyképesen lehet megjelenni, amelyeket a piac „megéjenez”. Az Innovációs Alap magyar szellemi termékek kifejlesztésével kapcsolatos műszaki fejlesztési költségeket finanszíroz. „Kulcsár Kálmán, az MTA levelező tagja, az MTA szociológiai kutatóintézetének igazgatója: „A gazdasági innovációt a társadalom innovációs képessége határozza meg. A gazdasági „kihívásra” ugyanis a választ a társadalom egésze adja meg. A társadalom innovációs képessége három szinten nyilvánul meg. Makro-szinten a technika, a gazdaság és az ezzel összefüggő társadalmi szerkezet jelenségei, valamint a mindezekre ráépülő politikai rendszer határozza meg... A második szint, ahol a társadalom innovációs képessége sajátosan megjelenik, a szervezetek szintje... A harmadik szint az egyéni tudat szintje... Ha az elmúlt évtizedek történelmén végigtekintünk, körülbelül évtizedenként indult el egy-egy nagyobb társadalmi „innovációs hullám”. Ahhoz, hogy a fejlett szocialista társadalom követelményeinek eleget tegyünk, széles fronton és igen mélyrehatóan kell megújítani gazdasági struktúránkat, a társadalom irányításának mechanizmusait és szervezeti rendszerét, érték- és szokásrendszerünket. Ez rendkívül nagy feladatot jelent, de a felhalmozott politikai tőkére támaszkodva bátran haladhatunk előre.”

Ezekből a véleményekből, megnyilvánulásokból világosan kiderül, mennyire központi kérdése az innováció, a megújulási képesség mindannyiunknak. Egyénenként is a szellemi műhelyeknek, gazdasági termelő egységeknek, tudományos és kutató kollektíváknak is, és a társadalom egészének is. Napjaink sürgető feladata, *jövönk záloga*.

TANDI LAJOS

Szabadkai nyár '81

Evek óta Szabadkán a nyár uborkaszezon volt, már ami a szórakozási lehetőségeket illeti. Itt-ott egy-egy hazai vagy külföldi művész, együttes vendégszereplésével igyekeztek kitölteni ezt az űrt, de ez közel sem elégítette ki a szórakozni, üdülni, pihenni vágyó fiatalok, dolgozók, turisták igényeit. Az adottságok, a maguktól kínálkozó kultúrleltesítmények üresen, kihasználatlanul pangó épületek megvoltak, épp csak az erőket, körülményeket kellett ésszerűen kihasználni. A megszervezésen múltott csupán, hogy a különben hagyományokban gazdag, történelmi múlttal rendelkező város jelentős kulturális, szórakoztató központként szerepeljen az öt körüljelő települések, falvak viszonylatában.

Ilyen feladatkörrel, jelleggel és igénnyel alakult meg tavaly, 1980. júniusában a Szabadkai nyár elnevezésű manifesztáció. Elsődleges céljaként olyan műsorterv kidolgozást tűzte ki, amely kielégítene a szórakozni óhajtó fiatalok, dolgozók vágyait. Ebből eredően mindenekelőtt szem előt kellett tartania a lakosság szociális és nemzetiségi sokrétűségét, szerteágazó érdeklődési körét, hogy valamiképp eleget tegyen mindenkinek, s ugyanakkor színvonalas, érdekes rendezvényekkel lepje meg a közönséget. Másrészt igyekezett ismét forgalomba helyezni, sajtóságtól szertejáróba illeszteni azokat az értékes, ritka szépségű helyiségeket, építményeket, kultúrleltesítményeket, a szecessziós stílusú régi városháza, ma kultúrotthon jellegzetes terméit, udvarait, valamint a Palicszon lévő nyári színpadot.

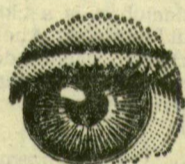
Az elmúlt év tehát kísérleti esztendő volt, s mint ilyen természetesen bizonyos fogyatékoságokat irhatott fel. Számos nehézség akadt a műsorösszeállítás, közönségtöbörzés terén. A szervezők elsősorban a szabadkai művészekre támaszkodtak, s főképp a háttérbe szoruló, kiaknázatlan fiatal tehetségekre. Emellett külföldi és hazai vendégeket is felkérték, akik általában eddig is szép közönségsikerekkel szerepeltek. Jóllehet kezdeti szervezetlenség és kevés közönség miatt egyes betervezett előadások elmaradtak, mégis számos rendezvényre, azokra a „jól sikerültekre” szívesen emlékeznek vissza a szervezők, illetve nézők-hallgatók tábora is. Ilyen volt a szabadkai tamburazenekar és múzeum rendezésében készült Tamburasi salái (A tanjai tamburások) című műsor Zvonko Bogdan újvidéki népdalénekes és a Nikolić tamburazenekar közös fellépése. A külföldi vendégszereplések közül közönségsikernek számított Almási Éva és Harsányi Gábor műsora, valamint Tiboldi Mária Táncolnék a boldogságtól című operettje.

Az idén ismét június 1-én kezdődött a Szabadkai nyár elnevezésű rendezvény, amely augusztus 31-ig tart. A közönség minden nap megtekinthet, hallhat valamit. A hétfői napokon komolyabb rendezvények, irodalmi összejelítések, hangversenyek szerepelnek

repertoáron. A keddi ifjúsági nap, beategyüttesek lépnek fel, illetve azokról szóló tarka, zenés esteket rendeznek. Szerdán népzene hallható. Csütörtökön és pénteken kontakt műsorok szerepelnek, s ezek a nyílt közönségszínházra alkalmas előadások igen népszerűvé váltak. Szombatonk nt filmvetítéssel szórakoztatják a közönséget. A műsorok a Kultúrotthon udvarában zajlanak le, s így sajtóságtól varázst, közvetlenséget kapnak. Mivel azonban ezek a helyiségek 250—150 személyesek, a nagyobb közönségszínházra számító rendezvényeket a városi Kiszadionon, illetve a palicsi nyári színpadon tartják meg.

Érdeklőség a régi városháza keleti kapujának megnyitása, ahol a boltívek alatt, az udvarban állandó kiállítások folynak bizsukból, valamint vajdasági festők, keramikusok munkáiból. Az erre sétálók, látogatók kedvezően fogadták ezt az újdonságot, éppúgy, mint a jól megszervezett, igényes, sokrétű, érdekes műsorokat.

Ma már, a tapasztalatokból okulva, gazdagodva gördülékenyen zajlanak le a rendezvények szép közönségsikerrel. Közkívánásra egyes műsorokat többször is meg kell ismételni. Az idei műsortervekből ki kell emelni, mint sikeresen megtartott esteket Földi László Messzike, Miroslav Trkulja Oj, živote! (Ej élet!) című műsora. Mindketten a szabadkai Népszínház tehetséges színművészei. Látogatott műsor volt Miodrag Andrić és Mira Banjac önálló estje, valamint a vajdasági kamarazenekar vendégszereplése. Közönségsikernek számított a Legszebb operák és áriák estje is, úgyszintén vajdasági művészek előadásában, a magyarországi vendégszereplések közül pedig az Express-, az Omega- és a Team-együttes fellépése, illetve Pitti Katalin, Bende Zsolt, Marosvári Gábor operettje Palicszon. Friss színeket hozva szerepelt Szabadkán a tahiti népi táncegyüttes is. Igen közkedvelt a Déli muzsika elnevezésű műsorsorozat, amely mindig meghatározott témakörön belül kellemes, jó népzenei szolgált.

Augusztusban várható a Záray —Vámosi kettős fellépése, akik körünkben is igen népszerűek, illetve a Vujcitsy-együttes vendégszereplése. Belgrádból, az otáni operaház tagjaként érkezik városunkba Pecz Marika ismert operarékesnő, valamint Újvidékről az újvidéki operaház tagja, Vitkay Kovács Vera. A Szabadkai nyár záróműsoraként augusztus 30-án és 31-én két nagyszabású rendezvény várható. A Kiszadionon egy maratonj beatkoncert lesz délután ötöttől éjfélig, melyre számos hazai és külföldi együttest hívtak meg. A Kultúrotthon udvarában pedig népszerű népdalénekesek lépnek fel. Ezekkel a műsorokkal bezárólag a szervezők hiszik, hogy az idén kellemes, érdekes délutánokat, esteket, illetve szórakozási lehetőségeket nyújtottak a fiataloknak, dolgozóknak, turistáknak.

KREKITY OLGA

Tandori Dezső

Négy alak

Épületes négy alak: „Járd be körüket, ahhoz, hogy meglégy”.

Nem a Tavasz. Nyár, nem az Ősz és nem a Tél — csak négy Alak jár.

Leül az első, néz: keveslik, sokallják? Az épp a kellő.

Hőköl a másik, nézi az első hátát Ó maga látszik.

Kissé kibillen mögötte a harmadik: pagoda-ívbén.

Maradi rugalmas, szól a csontos negyedik. Virraszt: elallass.